

CSABAI LÁSZLÓ

Kutatás

Wilhelm Schwarz, a keletnémet állampárt Karl Marx Stadt-i továbbképző intézetének tanára élvezettel szemléli a nyírségi tájat. A nap jól telt eddig. Reggel konyakkal ébresztette a magyar állampárt sóstói üdülőjének pincérnöje, aki a kedves vendéggel töltötte az éjszakát. A keletnémet államban fogalom a magyar nők rámenőssége, temperamentuma, és Schwarz most megtapasztalta: nem alaptalanul. Délelőtt előadást tartottak a németeknek a szabolcsi gyümölcstermesztés helyzetéről, ami remek alkalmat adott egy kis pálinkakóstolásra. Schwarz úgy érezte, a keletnémet snapsz hívvány lötty a magyar pálinkához képest. Mert csak ebben van meg a szilva, alma vagy körte minden íze, megspékelve a nemes alkohol bizsergető lágyságával. Eztán jött az ebéd. Halleves, amit a magyarok halászlének hívnak. Vörös volt, akár az októberi forradalom zászlaja, és olyan csípős, hogy fröccsel kellett nyugtatni utána a torkot. Négyszer szedett az ördögi ételből. Most büfög, és ez is csíp. De kellemesen fájdalmas ez a csípés. Bárány elvtárrsal fröccsözgetés közben ismerkedett meg, Bárány az egyetlen a megyei pártbizottságon, aki tud idegen nyelvet. Oroszt. Mivel a moszkvai Nemzetközi Kapcsolatok Egyetemén végzett. Akárcsak Schwarz. Eme, Nyugaton csak KGB-keltetőként emlegetett neves intézet két volt diákja elmerült a közös helyek, ismerősök és hallott sztorik emlegetésébe, s a kölcsönös rokonszenv azon fokához érkeve, mely már könnyet csalt mindkettőjük szemébe, a német felhozta azt, ami Magyarországra készülődve és ide megérkezve végig a fejében volt. Ottó Schwarznak, vagyis a bátyjának a sorsát. Ottó utolsó levelét a Nyárliget mellett Napkorról küldte. Valahol itt eshetett el. Itt lehet eltemetve a holtteste. Ezt nem mondta ki kereken, de Bárány megveregette a vállát, hogy érti, miről van szó. Azonnal rendelt egy hivatali kocsi, s mivel ő fontos elfoglaltsága miatt nem utazhatott vele Napkorra (titkárnőjének a férje aznap délután végre nincs otthon, ezt ki kell használniuk), felhívta a napkori tanácselnököt, hogy tolmácsot kerítve várjanak a kedves vendégre.

A fekete Volga begurul a napkori tanácsháza elé. A két helybeli már a kapuban áll.

Wilhelm Schwarz megrázza fejét, mély levegőt vesz. Meg kell adni a pillanatnak a tiszteletet. Nem akarja, hogy a konyak és a pálinka mámora kíséрге a bátyja sírja utáni kutatást. Még egy nagy levegő, és kilép a járműből.

– Isten hozta községünkben – lép felé egy vékony, fehéringes alak. – Ő itt Szabó Albert, a tanácselnök elvtárs, én Müller Árpád vagyok, tanár.

– Nagyon örvendek – mondja Schwarz, és Szabóval kezét rázva újra a tanár felé fordul. – És külön örülök, hogy egy magyarországi némettel találkozhatom.

– Igen? Hol?

– Itt. Önnel. Elvégre a neve Müller.

– Ja, igaz. De az itteniek már csak olyan teljesen elmagyarosodott svábok. A sváb-vegen. Van oroszvég is a faluban. Oda valamikor egy oroszral rokon nép települt, ruszinok. De ők is csak magyarul beszélnek már. Ez biztos, mert én orosz-német szakos tanár vagyok, és senkivel nem tudok szót váltani ezeken a nyelveken. Már mint az okosabb diákjaimon kívül.

– Értem. Elnézést. Nos, a segítségüket kérném. Ottó, a bátyám... a háborúban... hát behívták. Végigharcolta a Keleti frontot. Szégyellem, de ez az igazság. És azért ő a bátyám volt, akármennyire is elítélem a német hadsereg az akkori... hát...

A tanácselnök és a tanár buzgón bólogatva mutatják: fájdalmasak ezek a régi dolgok minden érintettnek.

– Ottó sok levelet írt haza. Az utolsó innen érkezett, az önök községéből. Azóta semmit nem tudunk róla. Talán itt pusztult el.

– Ez könnyen lehet – mondja a tanácselnök. – Sokan elestek itt. Oroszok, magyarok, románok, németek. Az oroszok ferdeszeműek voltak. Tehát Ottó Schwarznak hívták a bátyját?

– Igen, igen! – feleli bizakodva a német, mikor a tanár lefordítja neki Szabó szavait. – Emlékszik talán rá?

– Nem ugrik be a neve. Pedig mintha tegnap történt volna. Tizenkét éves voltam '44-ben. Már nem kisgyerek. Anyám féltett, folyton otthon tartott volna, de hát én rendre kiszöktem. Tankok, ágyúk, idegen katonák... Mi érdekesebb van ettől egy fiúnak? Sokat gondolok ezekre a napokra. De az Ottó Schwarz név...

– Nézze, itt egy fotó róla!

Szabó és a tanár megnézik a sápadt, szeplős katonarcot. Olyan, mint egy árja übermensch karikatúrája.

– Sajnos így sem emlékszem rá. A tanár úr pedig akkor még nem is élt. Viszont valamit megtehetek. Jövő héten lesz a téves nyugdíjasainak szokásos évi találkozója. Azon ott lesznek sokan azok közül, akik felnőttként átérték itt azokat az időket. Megmutatom nekik a fényképet. Hátha valaki...

– Köszönöm. Elnök elvtárs, arra emlékszik, hány német halt itt meg?

– Legalább húsz. Az oroszok aknavetőkkal lőtték őket. Meg golyószóróval repülőgépről. Viszont ők is leszedtek egy orosz gépet. A pilótának egy ikon volt a mellére kötve. Egy sor vörös csillag az egyenruháján meg a gépén, mégis egy Krisztus képpel védte magát. Egy szakasz orosz meg úgy halt meg, hogy megcsapolták a faszeszes tartályt. Mondta pedig nekik az állomásfőnök, hogy...

– A halott német katonákat a Wehrmacht temette el?

– Nem. Nem volt rá idejük. A magyarok hantolták el őket, ott, a katolikus templom mögötti dombon, a Szőlőhegyen. Aztán pár évvel a háború után jöttek emberek Németországból. Azt már nem tudom, hogy a keletiből vagy a nyugatiból. Azok ástak ki holttesteket, és néhányat el is vittek. Bizonyára, akiket be tudtak azonosítani a dögcédulákról.

– Van egy központi nyilvántartás az így összegyűjtött halottakról, de ebben a mi városunkban, vagyis Hirschsteinban született Ottó Schwarz nem szerepel. Őt nem találták meg.

– Sajnálom.

– Önöknek nincs valami listájuk az annak idején itt állomásozó vagy itt elesett német katonákról?

– Nincs. Tudnék róla, ha lenne.

– Értem. Hát... Nem mehetnék fel arra a kis dombra?

– Dehogynem. Elkísérjük.

A Szőlőhegy déli oldala valósággal ontja magából a forróságot. Kegyetlen föld ez. Keveset ad, mert télen túlzottan kihűl, nyáron túlzottan felmelegszik, és még azért a kevésért is keményen meg kell dolgozni. Szabó Albert szerint halastavakat kéne kialakítani ott, ahová a Tisza a szabályozása előtt kiöntött. A tavaszi és őszi áradáskor a folyó csatornákon újra eljuttatná ide a frissítő vizét. A hal pedig nagy érték. A legértékesebb húsfajta. Folyton ezt írja az újság. És nagyon fogy. Az óceánok kezdenek kiürülni. Az ezredfordulóra egyáltalán nem is lesz már hal a világon, ha az ember maga nem tenyészt. A tanácselnök sokat gondol erre, bár olyan valószínűtlennek tűnik, hogy az emberiség megéri a 2000-ik évet. Annyira fegyverkeznek az amerikaiak. Meg persze, bár erről ritkábban ír az újság, az oroszok is. Most is bevonultak Afganisztánba. „Mi a fenét akarnak azoktól a turbánosoktól?”

Wilhelm Schwarz elmorzsol egy könnyű homokrögöt a kezében. Fájdalmasan nézi a fekete gyökereket. Nem volt itt tűz, a nap perzsel lassan, de kitartóan feketére minden növényt, amit nem öntöznek.

– Tehát itt voltak a sírok – fordul a tanácselnök felé.

– Igen.

– Máshol nem lehettek?

– Lehettek. Olyan a háború, a megszállás, a frontok mozgása, hogy negyedét sem érti az ember. Össze-vissza vonulnak a seregek, és itt meg ott is halottakat hagynak maguk után. Például Oroson egy német krumplit evett a társaival. Kiment az árnyékszékre. Mire visszatért, már oroszok ültek az asztalnál. Eszik azt a krumplit, amit a németek félbehagytak. A németek meg elvágott torokkal kiterítve a fal mellett. És mindez annyi idő alatt történt, amíg ő a dolgát végezte. Egy nesz nélkül.

Schwarz a gyér fűben, a porcsin között keresgél. Csüggedten mondja a tolmácsnak.

– Legalább virágot hoztam volna. Vagy találnék egy szálát.

– Hozok én ki holnap. Nekünk van otthon kardvirág. Szereti?

– Igen. Az nagyon jó lesz.

A német még rugdossa bánatosan a homokot, aztán elindul visszafelé. Az úton másra tereli a szót.

– Milyen itt nyelvet tanítani?

– Tűrhető. A nebulók se nem okosabbak, se nem butábbak, mint a városiak. Sok

a cigánygyerek. Hozzájuk türelem kell. De nem panaszkodok, mert ha nem lennének, hamarosan bezárnák az iskolát. Fogy a falu. Költöznek el a fiatalok. Nyárligetre. És leginkább Budapestre.

– Karl Marx Stadtban meg mindenki Berlinbe vágyik. Kelet-Berlinbe.

– Tanultam fél évig Berlinben. Nagyon szép város – mondja a tanár, pedig egyáltalán nem tetszett neki az NDK metropolisza. Egy panelrengeteg jut mindig az eszébe, ha rágondol.

– Tényleg tetszett? Szerintem túlságosan modern.

– Az igaz.

– A háború miatt. Újra kellett építeni.

– Igen. A háború.

Schwarz előveszi a noteszét és a Volga tetején leírja nevét és címét egy lapra. Kitépi és átnyújtja Szabónak.

– Kérem, ha valamit megtudna, értesítsen.

– Így lesz. De ne siessen annyira! Német sörrel ugyan nem tudjuk megkínálni, de egy kis magyar borral igen. Nem ittenivel. Tokajival! Hallott már a Tokaji borról?

– Természetesen. A királyok bora. Nagyon köszönöm a meghívást, de nem akarom sem magukat, sem a sofőrt feltartani. És még nekem is dolgom van ma este. Előadást tartok a... Szóval köszönök mindent és... ne haragudjanak, ha esetleg régi, fájó dolgokat...

– Ez önnek lehetett inkább fájó. Isten Önnel! És minden jót!

A böhöm nagy kocsi végighajt a tanácsháza előtti burkolatlan utcán, de nem ver fel port. A nagy melegben, úgy látszik, a fizikai törvények felfüggesztik működésüket.

– Elmegyek arra az ünnepségre – mondja elgondolkozva a tanár a kezével még integető tanácselnöknek.

– Miféle ünnepségre?

– A nyugdíjastalálkozóra. Ahol majd az elnök elvtárs megmutatja a fényképet az öregeknek.

– Én ugyan nem fogok ott semmiféle képet mutogatni.

– Hiszen megígérte!

– Nincs rá szükség. Azonnal felismertem, kiről van szó. A neve is beugrott. Ez az Ottó Schwarz volt itt a legveszettebb német. SS-tiszt. A saját fajtája is félt tőle. Egy kis seggdugasz volt, de folyton ordított. És hordatta el a terményt, az állatot. Aztán bejöttek az oroszok. De pár napra megint visszajöttek a németek. Ottó megtudta, hogy a bíró meg két esküdt borral fogadta az oroszokat és... szóval próbáltak hízelegni nekik, hogy ne bántsák a népet. Ennek nem lett különben semmi haszna. Szóval, amikor ezt megtudta Ottó, felkereste és agyonlőtte mindhármat. De van igazság a földön, mert mikor ment ellenőrizni a Szőlőhegyre felállított üteget, telibe találta egy orosz akna. Lábai leszakadtak, a bele kifolyt. Úgy halt meg, hogy a beleit igyekezett visszanyomkodni. Káromkodott közben. Szidta Sztálint. Mindenesetre az az üteg még aznap elpuccolt. Ottó testét meg nem engedte eltemetni Varga János,

a jegyző. Hadd hordják szét a kutyák. El nem tudod képzelni, hogy elszaporodtak annak idején az emberhúson élő kóbor ebek. Még évek múltán is falkában jártak, és meg-megtámadták, akinél nem volt bot. Rászoktak az emberhúsrá.

Szabó rá akar gyújtani, s közben csóválja a fejét, mert a hirtelen feltámadó szél rendre elfújja a gyufaszál végén remegő tüzeckét.

– Igaza volt Varga Jánosnak – mondja a tanár. – Az ilyen nyomorult nem érdemli meg, hogy a földben nyugodjon.

– A' lehet. Csak az a baj, hogy Varga János sem volt különb. Amikor '44 áprilisában vitték a zsidókat, ő vadászott legbőszebben az elrejtőzők urán. Utána meg ő irányította az elhagyott házak kifosztását. Minden zabrált holmit először neki kellett bemutatni. Csak akkor vihethed, ha rábólintott. Persze az értékeesebbet a saját pincéjében halmoztatta föl. Hogy majd az államot gazdagítja vele. Senki nem hitte. Aztán, hogy az a nyomorult Ottó megölte a bírót, ő lépett a helyébe. Ahogy lehetett, szövetkezett a Dálnoki féle kormánnyal, és onnantól már a volt nyilasokra kezdett vadászni. Nem is lett baja később.

A tanár leszegett fejjel hallgatja ezt, mintha szégyenkeznie kellene.

– Áh! – szisszen fel az elnök, és nem lehet tudni, ez a szennyes történelemnek szól-e, vagy annak, hogy még mindig nem sikerült meggyújtania a cigarettáját.